

**ДО 70-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ І 50-РІЧЧЯ
ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА Л.А. КОВАЛЕНКА
(Доповідь на урочистому засіданні Ради інституту
15 березня 1977 р.)**

Шановні члени Ради, гості!

Я з задоволенням виконую доручення ректорату і громадських організацій інституту розповісти Вам про життєвий і трудовий шлях нашого ювіляра, доктора історичних наук, професора Л.А. Коваленка.

Життєвий і трудовий шлях Леоніда Антоновича є типовим для радянської людини. Народився і виріс в трудовій селянській сім'ї. Вже з юнацьких років Леонід Антонович бере активну участь в громадсько-політичному житті. Комсомольський вождь, завагітпроп райкому комсомолу, полум'яний пропагандист комуністичних ідей і вихователь радянської молоді. Потім довгі роки завчання на робітничому факультеті, Київському інституті професійної освіти та університеті. Педагогічна робота. В 1939 році Леонід Антонович вступає до аспірантури, але скоро молодому вченому прийшлося припинити навчання і замість пера взяти до рук зброю, щоб захистити свою Батьківщину від фашистських орд, відстояти великі завоювання Жовтня. Після поранення радянський офіцер Коваленко, демобілізувавшись в 1944 році, повертається до університету, закінчує аспірантуру і в 1945 році успішно захищає кандидатську дисертацію. Потім робота в інституті історії АН УРСР, Київському педагогічному інституті, завідування кафедрою загальної історії Житомирського педагогічного інституту, доцент кафедри Ужгородського університету, а з 1961 року Леонід Антонович працює в нашому інституті, завідує кафедрою історії, а після її розділу – кафедрою загальної історії. В 1965 році він захищає докторську дисертацію і одержує звання професора.

Дві ділянки стали покликанням Леоніда Антоновича. Науці і педагогічній справі він віддає всі свої сили і талант.

Леонід Антонович – вчений широких наукових інтересів. Однак основною проблемою, в дослідженні якої йому належить найбільша заслуга, є історіографія. Це особливо складна галузь творчої роботи. Вона вимагає від вченого великої ерудиції, глибоких знань історії, філософії, економічної, політичної і юридичної думки, етнографії, культури. Вона передбачає всебічне методологічне озброєння вченого великий такт і принциповість в оцінці складних історіографічних явищ і фактів. Наукові праці професора Коваленка займають вагомe місце в українській історіографії, поставили їх автора в ряд провідних вчених України.

Вже кандидатська дисертація ювіляра присвячена була цікавій і майже не вивченій темі – «Французька буржуазна революція кінця XVIII ст. і Україна». Автор зумів на основі переконливого матеріалу показати вплив ідей Французької революції на передові громадсько-політичні кола українського суспільства, ставлення українських вчених і письменників до сучасних їм подій у Франції. Висновки і узагальнення дисертанта склали великий науковий і пізнавальний інтерес.

Подальша творча діяльність Леоніда Антоновича присвячена повністю українській історіографії, яка знайшла своє найбільш яскраве відображення в його докторській дисертації – «Демократичний напрямок в українській історіографії XIX ст.» 15 років автор працював над цією проблемою. І це цілком природно. Адже вона охоплює цілу епоху, надзвичайно складну своїм історичним процесом, складним переплетінням соціальних, політичних та ідеологічних відносин. Перед вченим стояли відповідальні завдання. Треба було дати принципову, марксистську оцінку науковій спадщині, здобутій працею вчених попередніх поколінь історіографів, переосмислити досягнення радянської історіографії, нерідко ламати традиції та йти всупереч існуючим поглядам та авторитетам. Авторіві потрібно було самостійно періодизувати історичний процес, розкрити особливості окремих його етапів і на цій основі визначити місце кожного представника обраного напрямку в українській історіографії, розкрити творчий його шлях, дати марксистську оцінку історичним, методологічним та політичним його поглядам. І з цими завданнями Леонід Антонович справився повністю, його дослідження складає незаперечний і вагомий вклад в українську історіографію. Це підтверджується публікацією статей в академічних виданнях Москви, Києва, Одеси, Ужгорода. Наукова громадськість завжди схвально сприймає кожну публікацію Леоніда Антоновича. Хто був на захисті докторської дисертації Л.А.Коваленка, міг переконатися в ерудиції дисертанта, в науковій цінності його дослідження. Активна полеміка розгорнулася між дисертантом і опонентами навколо цілого ряду питань, які оригінально розв'язувалися дослідником. Але дисертант, оперуючи великим фактичним матеріалом, спираючись на марксистсько-ленінську методологію, досконало володіючи методом історичної критики, відкидаючи усякі прояви догматизму і формалізму в історичному дослідженні, вийшов переможцем в творчій дискусії. Всі присутні могли переконатися, що в особі дисертанта вони мають досвідченого вченого, який цілком заслужено претендує на вищу наукову ступінь доктора наук. Не випадково професор Коваленко був запрошений до авторського колективу по написанню багатотомної праці «Очерки истории исторической науки в СССР».

Професор Л.А.Коваленко – вчений широких наукових інтересів. Поряд з історіографічною проблематикою він звертається і до інших питань, які впливають з актуальних потреб сучасності. Так, йому належать дослідження з нової історії Угорщини, історії визвольної боротьби українського народу 1648-1654 рр., радянського періоду історії України, історії міст Житоми-

ра, Ізяслава, Кам'янець-Подільського та ін. Він приймає участь в науковій полеміці, виступає на республіканських і всесоюзних конференціях, симпозіумах, нарадах, присвячених важливим проблемам сучасної історичної науки.

Друга ділянка, якій наш ювіляр віддає всі свої сили і талант це педагогічна робота, виховання і навчання радянської молоді, підготовка вчителів для радянської школи.

Проф. Коваленко – чудовий педагог. Його лекції, семінари, спецкурси завжди відзначаються високим науковим рівнем, й ідейно-політичною спрямованістю і великим педагогічним тактом. Всі види занять, які веде Леонід Антонович, завжди являються творчою школою для студентів. Слухачі цих занять не лише поглиблюють свої знання, але й привчаються до самостійної творчої роботи, здобувають навички історичної критики, привчаються любити історичну науку, опановують марксистсько-ленінську методологію.

Проф. Коваленко постійно працює над удосконаленням навчального процесу, запроваджує нові методи навчання, які відповідають сучасним потребам вищої школи. Він завжди працює над удосконаленням навчальних планів, публікує методичні посібники, домагається постійного покращення роботи кабінетів і лабораторій.

Особливо плідна робота Л.А. Коваленка в нашому інституті. За роки кого праці в Кам'янець-Подільському інституті (1961-1977) Леонід Антонович опублікував понад 30 досліджень, присвячених проблемам історіографії, краєзнавства, методики вищої та середньої школи. Серед цих праць особливо місце займають відома монографія ювіляра «Велика Французька революція і громадсько-політичний рух на Україні в кінці XVIII ст.», статті «Исторические взгляды М.А. Максимовича», «Историчні погляди С.А. Подолінського», «Роль революціонерів-дворян і прогресивних дворянських істориків у розробці історії українського народу». Всі ці роботи знайшли широкий відгук серед наукової громадськості. Публікуються методичні посібники для вузів і школи, які допомагають в роботі студентів та вчителів.

Під керівництвом проф. Коваленка кафедра загальної історії стала однією з провідних кафедр в нашому інституті і в педагогічних інститутах України. Наш ювіляр зумів створити міцний, згуртований і дружний колектив, в якому розумно поєднується досвід і знання старших колег з ініціативою і енергією молодших товаришів. Проф. Коваленко завжди працює над підвищенням наукової і методичної кваліфікації членів кафедри, заохочує їх до творчої активності в роботі. Не випадково саме в цей час захистили кандидатські дисертації М.Ф. Александра, С.Д. Степенко, А.О. Копилов, Л.В. Баженов.

Особливо велика робота ведеться в галузі історіографії. Саме з цього питання члени кафедри опрацьовують складні проблеми, постійно публікують дослідження на сторінках академічної преси, беруть участь в роботі всесоюзних та республіканських історіографічних: конференцій».

Кафедра встановила творчий зв'язок з іншими вищими навчальними закладами, інститутами історії АН УРСР, СРСР, з окремими видатними вченими країни. Це особливо сприяє піднесенню творчої роботи на кафедрі, кожного її співробітника.

Кафедра під керівництвом проф. Коваленка проводить велику творчу і виховну роботу серед студентів. Більшість студентів істориків працює в наукових гуртках. Щороку значна частина студентських робіт відзначається керівництвом інституту, республіканськими і всесоюзними організаціями. Вперше в педінститутах України з ініціативи Леоніда Антоновича запровадили практику написання дипломних робіт.

Проф. Коваленко активну участь бере в громадсько-політичному житті інституту, міста та області. Він завжди виступає з лекціями і доповідями перед студентами, вчителями і населенням. Провів велику роботу в організації і написанні історії міст і сіл, активну участь бере в роботі обласного краєзнавчого товариства, комітету по охороні історичних пам'яток. Думаю, що не буде перебільшенням, коли скажемо, що душею всіх громадсько-політичних заходів на факультеті є наш ювіляр. Коли зважити на те, що здоров'я Леоніда Антоновича далеке від ідеального, то вся ця праця є насправді героїчною і заслуговує народного визнання.

Леонід Антонович не лише вчений, не лише педагог, він і хороша людина, чуйний товариш, колега і вчитель. Він завжди прийде на допомогу людині, коли вона цього потребує, поділиться своїм досвідом. Він уважно прислухається до думки інших, глибоко поважає людську гідність, з кожним веде себе як рівний з рівним. З ним присмодно розмовляти і сперечатися, поговорити офіційно і просто, як кажуть, по-домашньому, відкрити йому свою душу. І завжди людина переконана, що Леонід Антонович по-справжньому правильно її розуміє, коли зможе, дасть товариську пораду, підбадьорить і внесе нове натхнення до подальшої роботи. Ось чому Леоніда Антоновича всі поважають. Він користується заслуженим авторитетом серед усіх: вчителів, викладачів, студентів, широких кіл громадськості.

Ось чому сьогоднішній ювілей ми сприймаємо як ювілей близької нам людини, яку ми з вами любимо і поважаємо, як ювілей друга, товариша і вчителя.

Дозвольте від вашого імені, шановні члени Ради, гості і всі присутні, від усієї душі побажати нашому дорогому Леоніду Антоновичу багато років життя і здоров'я, дальших успіхів в його творчій роботі і великого особистого щастя.

Березень 1977 року

Професор П.Ф. Лаптін